

A CSODATÉTELEK ELBESZÉLÉSÉNEK NARRATÍV TIPOLÓGIÁJA EGY KORAI KELEMEN DIDÁK-ÉLETRAJZBAN¹

LENGYELNÉ CSÖRY BARBARA

Előadásomban Hadbavny Krizosztom *Kelemen Didák atyának, Isten szolgájának élete* című biografikus munkájának egy lényeges aspektusát fogom bemutatni. Az említett mű az *I primi documenti biografici del Servo di Dio P. Didaco Kelemen dei frati minori conventuali (1683-1744)*, magyarra fordítva *A ferences rendi Kelemen Didák atyának, Isten szolgájának első életrajzi dokumentumai (1683-1744)* címet viselő kötetben található. A kötet öt életrajzi dokumentumot tartalmaz, melyek közül négy eredetileg latin nyelven íródott, egy pedig magyar nyelven. Az olasz nyelvű kiadás a *Postulazione Generale dei Frati Minori Conventuali* (azaz a Ferences rendi Atyák Általános Posztulátuma) gondozásában jelent meg Rómában, 1991-ben. A kötetben szereplő dokumentumokat olaszról magyarra fordítottam, s közülük a legrészletesebb, legátfogóbb, eddig magyar nyelven még nem ismert biografikus mű rövid bemutatására törekszem.

Ki volt ennek a dokumentumnak a szerzője, Hadbavny Krizosztom, akinek a neve nem szerepel a magyar írók életrajzi lexikonjaiban? Kizárólag annyit tudunk életéről, amennyit a Nekrológ közöl róla. Eszerint 1721-ben született Maksalfván (Szepes megyében), és 1749-ban halt meg Miskolcon tüdőbajban. Nemesi származású ifjú volt, feltételezhetően komoly teológiai tudással rendelkezett, erre utal, hogy a *concionator actualis* és a *lector declaratus* címetek viselte. 1743-ban szentelték pappá, 1744-ben írt életrajzot Kelemen Didák atyáról, akivel kb. egy éven keresztül egy rendházban éltek, itt, Miskolcon. A biográfia Kelemen Didák atya halálát követően készült (1744. április 28.), tehát valamikor május és december között.

Nagyon világos a dokumentum szerzői intenciója: röviden bemutatni Didák atya életútját és halálát, közvetíteni az utókor felé szent életét és munkáinak igazságát. További cél az a vágy, hogy előkészítse az előzetes javaslatot a kívánt boldoggá és szentté avatási eljárás számára. „*Nihil dicere est animus a veritate alienum.*” (Csakis az igazság elmondásának vágya ég lelkemben.) – közli az életrajzíró a prologusban. Deklarált megszólalási pozíciója továbbá az, hogy elhatárolja magát a hamis és kitalált dolgoktól és az igazság megszépítésétől.

A szöveg összesen 12 csodás eseményt tartalmaz, melyek közül az első kilenc szorosabban összefügg, az utolsó három más jellegű. Elsőként egy hatalmas vihart ír le, melynek során Kelemen Didák atya isteni kinyilatkoztatástól vezérelve megmentette a dormitóriumban alvó novíciusok életét a nem sokkal később bekövetkező tűzvészttől. Isten szolgája előtt akkor is megnyíltak a templomajtók, ha a

¹ A tanulmány szövege megegyezik a konferencián elhangzott előadással.

kulcsok nem álltak rendelkezésére. Amikor körmenetet vezetett, a szakadó eső egyetlen cseppje sem hullott a hívők fejére. Nagy szükség idején teli szekér érkezett a kolostorba, és hiába próbálták kideríteni, soha sem sikerült megtudni, hogy honnan érkezett a segítség. Isten a természeti erőket is felhasználta arra, hogy az atya imaélete ne szenvedjen kárt: amikor egy szántóföldön hirtelen köszöntött be az éjszaka, egy tűzcsóva szállt le az égből, ami meggyújtotta a közelben lévő szénaboglyákat, és ennél a fénynél már be tudta fejezni imádságait rendtársával együtt. Két olyan eseményről is tudósít a szöveg, amikor Didák atya a levegőbe emelkedett: egyik alkalommal a fészület előtt történt meg ez számos nem katolikus ember szeme láttára, másodszer pedig Miskolc városa felett lebegett. Imádságának hatására egy súlyosan beteg gazdag ember gyógyult meg, és nem sokkal a csodálatos gyógyulás után katolikus hitre tért. Kelemen Didák atya tudomást szerzett távoli személyekkel kapcsolatos gondokról és bajokról, és azonnal segítségükre sietett.

Később a narrátor elbeszélése alapján egészen más természetű transzcendens dolgok történtek vele. A lábán lévő sebet hangyákká transzformálódott gonosz démonok kínozták, cigányok támadtak rá, és súlyosan bántalmazták, illetve egyéb testi szenvedéseket kellett elviselnie, melyeket szintén az ártó szellemek támadásaként mutatott be az egykori rendtárs.

A csodás eseményeket feloszthatjuk aszerint, hogy röviden vagy hosszan beszél el ezeket az életrajzíró. Eszerint a felosztás szerint kilenc esetben hosszabban mutatja be a csodákat, és három alkalommal törekszik a rövidsége a biográfus. A város felé emelkedést, a távoli személyekkel kapcsolatos gondviselést és a hangyák általi kínt csupán pár sorban tárja elénk a szerző, a többi esetben részletesebb leírást kapunk.

Tipologizálhatunk úgy is, hogy ezek Kelemen Didák atya életének mely szakaszában történtek. Ebből a szempontból világosan elkülönül a két életszakasz, melyekhez egészen más természetű csodás események kapcsolódnak.

Az első csoportot az 1742-ig tartó és a súlyos betegsége előtti éveket felölelő csodák képezik. Ide tartozik az első kilenc legendaszerű exemplum, melyek középpontjában mindig Isten és az Ő szeretete, kegyelme, különleges ajándékai állnak. Összekapcsolja ezeket a történeteket, hogy bennük az atya többször kap isteni sugallatot, melyek hatására azonnal cselekszik, és másokon segít, vagy bizonyosságot tesz az Úrról az emberek előtt. Közös motívum az Úrhoz való imádkozás és az imameghallgatás. Ezek a csodák mindig mások szeme láttára történnek, illetve vannak kézzelfogható eredményei és jelei.

A második csoporthoz az 1742 és 1744 közötti, tehát súlyos betegségétől haláláig tartó időintervallumban történt természetfeletti események elbeszélése tartozik. A narrátor úgy beszél ezekről, hogy a Sátán támadta meg ebben az életszakaszban Kelemen Didák atyát, miután szembesült a benne rejlő jósággal, féltékeny lett erre, és megpróbálta őt behálózni és elveszejteni. Felhasználja az író a következő bibliai hasonlatot, és a Sátánt ordító oroszlánként mutatja be. „Legyetek

józanok, vigyázatok, mert ellenségetek, az ördög, mint ordító oroszlán jár szerte, keresve, kit nyeljen el.” (I. Péter 5, 8.) Az atya ellenállt a kísértésnek és a támadásoknak, mire a Sátán ártó démonokkal szövetkezve testi szenvedéssel kínozza Isten szolgáját, aki a szenvedésben is hű maradt Urához. Itt tetten érhető az ártatlan szenvedés misztériuma és a megpróbált hit példája, ami a Biblia szerint „sokkal értékesebb a veszendő, de tűzben kipróbált aranyból.” (I. Péter 1, 5-7.) Didák atya az Úr segítségét kéri a fájdalmak elviseléséhez, közben a támadások nem szűnnek meg. Szeretné titkolni szenvedését, nem szívesen avat be másokat, sőt a kínzásoknak nincsenek olyan jelei, amit mások is láthatnának, csupán erős kiáltásai jelzik testi gyötrelmeit. Ezáltal ezeket a történeteket egyfajta látomásos jelleggel ruházta fel a biográfus.

A nyelvi narratíva minden esetben a történet formáját ölti, az egyes csodák illetve természetfeletti események önmagukban is kerek, egész, lezárt történetként épülnek be a teljes szövegbe, tehát epizódszerűség jellemzi ezeket. Gyakori a tanulság levonása és az allegorizáló beszédmód (pl. Kelemen Didák atyát az Úr szőlőkertjének munkásaként is ábrázolja a szerző).

Elengedhetetlen szólni a bibliai *allúziókról*, hiszen a naiv legenda-szituációknak megtalálhatjuk a bibliai előképét. Ezt fogom most bemutatni három konkrét példán keresztül.

Az első történet előképe János evangéliumában szerepel: „Bár az ajtók zárva voltak, bement Jézus, megállt középen és ezt mondta: Békesség néktek!” Kelemen Didák atya pedig a nagybányai kolostort elérve először a templomhoz ment, hogy szokása szerint az Oltáriszentséget üdvözölje. A templom azonban zárva volt, a sekrestyés pedig nem találta a kulcsokat, bármennyire is kereste. Gyorsan visszafutott a templomhoz, hogy megnézzé azt, hogy a kegyes atya még mindig várakozik-e a kinyitásra. Mire megérkezett, a templomajtó már nyitva volt, s az atya a földre borulva imádkozott az Oltáriszentség előtt. Mivel Jézust a szívébe zárta, méltónak bizonyult arra is, hogy a zárt ajtók megnyílnak előtte. Imái meghallgatásra találtak az Úrnál, ahogy a Máté 7, 7-8-ban olvashatjuk: „Kérjetek és adatik nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek és megnyitattik nektek. Mert aki kér, mind kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek megnyitattik.”

A második történet előzményét a 2 Mózes 9, 25-26-ban találjuk: „Elverte a jégeső egész Egyiptomban mindazt, ami a mezőn volt: embert és állatot, a mező minden fűvét is elverte a jég, és összetördelte a mező minden fáját, csak Gósen földjén nem volt jégeső, ahol Izrael fiai laktak.” 1725-ben Nyírbátorban a Szent Kereszt Magasztalásának ünnepén Didák atya egy körmenetet vezetett. Közben szörnyű vihar támadt, zuhogott az eső a hívek tömegére. Az atyának azt tanácsolták, hogy gyorsítsa meg a lépteit, ő azonban még lassabban lépkedett és megáldotta a népet. Innentől kezdve egyetlen esőcsepp sem esett a hívőkre, a többi területen viszont szakadt az eső.

Kelemen Didák atya utolsó éveit az ártatlan szenvedés jellemezte. Ugyan-

úgy mint Jóbót, őt is különféle szenvedésekbe taszította a Sátán, de Isten hű emberei nem fordultak el Uruktól, hanem megtartották hitüket. „Elvégeztetett”– mondta a keresztre feszített Jézus, amikor tökéletes áldozatként életét adta értünk, emberekért, hogy így készítse el a megváltás útját. Magára vette bűneinket, és ártatlan bárányként ontotta véréét helyettünk. Tehát sorspárhuzamot vonhatunk Didák atya illetve Jób és Jézus Krisztus között.

Az általam röviden ismertetett dokumentum jelentősége abban rejlik, hogy szerzője személyes kapcsolatban állt Kelemen Didák atyával, így jól ismerhette életútját, jellemét és erényeit, szemtanúja volt utolsó óráinak is, amikor az atya átadta lelkét Teremtőjének. Az életrajzból olyan kivételes személyiség tárul elénk, aki tudta, hogy a mennyekbe kell kincseket gyűjtenie, akinek élete példaértékű volt mások számára, és akinek hatására nagyon sokan tértek meg. Ezért már itt a földön megtapasztalhatta Isten szeretetét, aki különleges ajándékokkal ruházta fel alázatos szolgáját.